

Цегельник М.І.,
в.о. асистента кафедри публічного управління та права,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький

ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК СКЛАДОВА ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних вітчизняних реаліях, особливо в умовах воєнного стану, ефективність публічної адміністрації значною мірою визначається здатністю органів влади діяти відкрито, забезпечувати доступ громадян до інформації та створювати механізми суспільного контролю. Така потреба зумовлює підвищений науковий інтерес до транспарентності діяльності органів публічної влади, що у широкому розумінні охоплює прозорість, відкритість, гласність, публічність і підзвітність та формує реальні можливості громадян впливати на ухвалення владних рішень. Транспарентність, у цьому контексті, виступає базовою умовою розвитку громадянського суспільства й демократичної участі населення в процесах державного управління [1, с. 603].

Хоча транспарентність не зводиться виключно до забезпечення доступу до публічної інформації, саме це право набуває особливої ваги в умовах воєнного стану, коли органи публічної влади працюють у режимі підвищених вимог до безпеки, оперативності та обґрунтованості рішень. Аналіз стану доступу до публічної інформації дає змогу з'ясувати наскільки влада зберігає відкритість і підзвітність у кризових обставинах, а також окреслити дієві механізми реалізації принципу транспарентності в таких умовах.

Відомо, що воєнний стан ускладнює можливості громадян у зборі, зберіганні, використанні та поширенні інформації через контроль за змістом, тимчасове обмеження державних реєстрів і баз даних, особливий режим роботи та посилену охорону об'єктів державного значення, комендантську годину та відстрочення в задоволенні запитів щодо інформації. Держава може застосовувати такі заходи інформаційної безпеки для захисту національних інтересів, однак вони повинні бути обґрунтованими, пропорційними та не порушувати права громадян на доступ до інформації [2, с. 145].

Згідно зі Звітом про результати моніторингу стану дотримання права на доступ до публічної інформації у 2022-2024 роках в Єдиному державному реєстрі судових рішень було виявлено 1882 рішення у справах щодо доступу до публічної інформації, з яких суд задовольнив 68 % позовів і відмовив у 32 % [3, с. 10]. Дослідники підкреслюють формальне або некоректне застосування розпорядниками підстав для відмови у наданні відповідної інформації. Серед поширених порушень: відмова без використання «трискладового тесту» (ч. 2 ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації»); посилення на воєнний стан як універсальну підставу без обґрунтування загрози національній безпеці; посилення на розміщення інформації на вебсайті; необґрунтовані вимоги щодо форми подання запиту (ЕЦП, спеціальні форми, бланки); тощо [3, с. 77-78].

Науковці наголошують, що умови воєнного стану в цілому формують специфічні вимоги до транспарентності публічної влади: з одного боку, відкритість рішень і зрозумілість їх обґрунтування є необхідними для підтримання легітимності державної політики, а з іншого боку зберігається безумовна потреба у захисті інформації, здатної завдати шкоди національній безпеці в разі її розголошення. За таких обставин особливо актуальною є потреба у встановленні чітких меж між допустимими обмеженнями доступу до публічної інформації та надмірною секретністю, що послаблює суспільний контроль і створює ризики зловживань. Оптимальний підхід передбачає нормативне визначення критеріїв віднесення інформації до обмеженої в умовах війни, диференціацію її категорій з максимальною деталізацією, а також механізми публікації обґрунтувань рішень органів влади, що обмежують права громадян, звітування про їх реалізацію та забезпечення громадського контролю. Така модель забезпечує збереження демократичних стандартів і довіри громадян, водночас відповідаючи потребам національної безпеки [4, с. 228-230].

Окрім вищевказаного, слушною видається ідея створення спеціалізованого незалежного органу доступу до публічної інформації, котрий має забезпечити професійний, системний та оперативний розгляд скарг у цій сфері, сприятиме формуванню сталої правозастосовної практики, посиленню інституційного

контролю за дотриманням інформаційних прав і наближенню України до європейських стандартів у сфері відкритості та підзвітності влади [3, с.81-82].

Таким чином, забезпечення доступу до публічної інформації в умовах воєнного стану залишається важливим елементом транспарентності органів публічної влади. Попри об'єктивні обмеження, державні органи повинні підтримувати відкритість і підзвітність, забезпечуючи належний баланс між національною безпекою та правами громадян. Належне правозастосування та високий рівень правосвідомості розпорядників інформації сприятимуть збереженню довіри суспільства, підзвітності влади та розвитку демократичних стандартів управління.

Список використаних джерел

1. Муртіщева А. О. Транспарентність у діяльності органів публічної влади: досвід зарубіжних країн. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 10. С. 602-606. URL: <https://surl.lu/owcvbj>
2. Голубенко І. І., Саградян А. Г. Правові питання реалізації права на доступ до публічної інформації в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 144-147. URL: <https://surl.li/ugigzn>
3. Звіт про результати моніторингу стану дотримання права на доступ до публічної інформації в 2022-2024 роках / О. Вдовенко, М. Гринишак, Є. Воробйов, Р. Васильняк. Київ: ГО «Платформа прав людини». 2025. 82 с. URL: <https://surl.li/bmdsox>
4. Любарський В. С. Організаційно-правове забезпечення транспарентності діяльності органів виконавчої влади. *Право і суспільство*. 2024. № 3. С. 224-231. URL: <https://surl.li/bhorcf>